

18. Дукерман Г.А. Психология саморазвития. Задачи для подростков и педагогов / Г.А. Цукерман. - М. : Рига ПЦ "Эксперимент", 1995. - 239 с.

19. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис : пер. с англ. / Э. Эриксон; общ. ред. А.В. Толстых. - 2-е изд. - М. : Флинта: Прогресс, 2006. - 352 с.

УДК 37.013.42

Т.С. Острячко, викладач кафедри соціальної роботи

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті проаналізовано результати дослідження статусу та ролі соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі, окреслено проблеми соціально-педагогічної діяльності, зокрема, проблема некоректного розуміння педагогічним колективом ролі соціального педагога, виконання соціальним педагогом обов'язків, які не входять до кола його професійних обов'язків, плинність кадрів, проблеми комунікації та визначено шляхи підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, загальноосвітній навчальний заклад, педагогічний колектив, батьки учнів.

В статье проанализированы результаты исследования статуса и роли социального педагога в общеобразовательном учреждении, очерчены проблемы социально-педагогической деятельности, такие как, проблема некорректного понимания педагогическим коллективом роли социального педагога, исполнение социальным педагогом поручений, не входящих в его профессиональные обязанности, текучка кадров, проблемы коммуникации и определены пути повышения эффективности социально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, общеобразовательное учреждение, педагогический коллектив, родители учеников.

Vie paper analyzes the results of studying social status and role of social pedagogue in secondary school, outlined the problems of social and pedagogical activities, such as the problem of misunderstanding the social pedagogue's mission by the teaching staff, execution by social pedagogue of non-core responsibilities, staff turnover, communication problems. The ways to improve the social and educational activities were identified

Keywords: social and educational activities, secondary school, teaching staff, parents of students.

З уведенням інституту соціальних педагогів у загальноосвітньому навчальному закладі (далі - ЗНЗ) стало можливим говорити про соціально-педагогічну діяльність відповідних фахівців і педагогічного колективу загалом. Сучасний соціальний педагог - ключовий спеціаліст у забезпеченні якості соціально-педагогічної діяльності закладу. Некоректне розуміння місії соціального педагога створює протиріччя між: спрямованістю професійних зусиль соціального педагога і посиленням соціалізуючого впливу школи й інших суспільних інституцій на якість виховної системи; багатосуб'єктністю і багатофункціональністю сфери діяльності соціального педагога в ЗНЗ та можливими способами її організації; теоретични-

ми обґрунтуваннями місця і доцільності роботи соціального педагога в ЗНЗ та відсутністю науково обґрунтованих умов для реалізації покладених на фахівця функцій; соціально-виховним потенціалом соціально-педагогічної роботи і рівнем науково-теоретичного та технологічного забезпечення його використання в діяльності соціального педагога.

В узагальненому вигляді основний зміст соціально-педагогічної діяльності складають: організація системи виховній, вплив на особистість учня; включення вихованій в цю систему в якості активного суб'єкта діяльності; координація діяльності всіх соціальних інститутів, які мають вплив на формуючу особистість [3, 40]. О. Безпалько на підставі аналізу досліджень Л. Артюшкіної, Н. Басова, Л. Нікітіної, Р. Овчарової, В. Сорочинської, М. Шакурової з особливостей змісту роботи соціального педагога, виокремила проблеми в організації соціально-педагогічної діяльності фахівця в закладі освіти: відсутність належної нормативної бази; ототожнення завдань діяльності практичного психолога і соціального педагога в закладах освіти; надмірний діапазон напрямків професійної діяльності фахівця; не розробленість стандартизованої посадової інструкції соціального педагога ЗНЗ [2]. Т. Баєва переконана в «неефективності соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах» і пропонує «вивести соціальну службу за межі школи, зробити підрозділом центру СССДМ» [1, 10-14], проте більшість дослідників визнають її необхідність. Отже, складність і багатозначність цього явища збільшує дискусію з приводу цього питання відкритою для продовження.

Окремі напрями роботи шкільного соціального педагога вивчали А. Капська, Н. Краснова, Н. Отрошенко, В. Гурич, І. Козубовська, І. Петрюк, Т. Репнова та ін.; серед російських дослідників - Ф. Мустаєва, Ф. Кевля, А. Киселев, И. Клемантович, О. Крушельницька, А. Третьякова, З. Капустина, О. Яшнова. Проте, поглиблена увага дослідників до шляхів реалізації соціальним педагогом його функцій не вичерпує проблеми діяльності фахівця в цілому - відсутність моделі його роботи у ЗНЗ, як системного уявлення про сферу діяльності фахівця, ускладнює реалізацію всіх, покладених на нього, функцій. При цьому, науковці, які досліджували діяльність соціального педагога в школі, небезпідставно визначили головну функцію фахівця - організаційну. Зокрема, Н. Отрошенко представила діяльність соціального педагога «як організатора й координатора в розв'язанні проблем соціально-професійного самовизначення старшокласників» [4, 9]. Відтак, діяльність соціального педагога як менеджера, організатора та координатора соціально-педагогічної діяльності у закладах освіти залишається перспективною для наукового вивчення.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

Відповідно до мети нами окреслено такі **завдання**: 1) проаналізувати результати експериментального дослідження статусу та ролі соціального педагога у ЗНЗ; 2) окреслити проблеми, які негативно позначаються на соціально-педагогічній діяльності.

Дослідженням було охоплено 617 осіб, з них: 25 соціальних педагогів, 25 директорів, 25 заступників директора з виховної роботи, 25 психологів, 25 педагогів-організаторів, 92 класні керівники, 108 учителів-предметників, 267 батьків учнів, 25 дільничних міліціонерів Чернігова, Ніжина, Чернівців, Хмельницького, Сум. Опитування проводилось упродовж 2011-2013 рр. Для з'ясування проблем соціально-педагогічної діяльності, зокрема, статусу фахівця, його місця в педагогічному колективі, було підготовлено анкету, яка містила питання, що стосувалися оцінки соціальним педагогом своєї приналежності до педагогічного колективу, його сприйняття колективом, ставлення колег до роботи соціального педагога; виявлення пріоритетних напрямів соціально-педагогічної діяльності, причин нерівномірності реалізації професійних функцій, а також труднощів у професійній діяльності.

Дані, отримані в ході дослідження, засвідчили тенденцію плінності кадрів на посаді соціального педагога, що негативно позначається на стані соціально-педагогічної діяльності в школі. Варто зазначити, що значний відсоток від загальної кількості педагогічних працівників, передусім директорів ЗНЗ, їхніх заступників з виховної роботи, класних керівників - особи зрілого і пенсійного віку. Часто-густо стан здоров'я, різниця у віці, різні життєві цінності та прагнення перешкоджають установленню професійних взаємовідносин із соціальним педагогом, що, в свою чергу, часом ускладнює надання своєчасної допомоги учням.

50 % опитаних соціальних педагогів відчували себе повноправними членами колективу, решта вважали, що лише брали участь у заходах колективу. Оцінюючи своє становище в педагогічному колективі, 75 % соціальних педагогів були частково задоволені ставленням колег до їхньої професійної діяльності, а 16,7 % - недостатньо задоволені, а лише 8,3 % - повністю задоволені ставленням колег до їхньої роботи. Причиною такого «сприйняття» соціального педагога і соціально-педагогічної діяльності, на їхній погляд, було нерозуміння педагогічним колективом змісту соціально-педагогічної діяльності. 66,7 % соціальних педагогів були переконані в цьому. 33,3 % фахівців вважали, що зрілий і пенсійний вік колег створював перепони і ускладнював сприйняття соціального педагога в колективі. Все це, на нашу думку, знижує ефективність соціально-педагогічної діяльності та її необхідність у свідомості учителів. Усі опитані соціальні педагоги висловили занепокоєння з приводу того, що вони не могли якісно виконувати свою роботу, підвищувати її ефективність через виконання доручень, які не входили до їхніх професійних

обов'язків, нерозуміння колегами місії соціального педагога в навчальному закладі (25 %) та відсутність належних умов роботи (25 %).

У ході дослідження також з'ясувалося, що адміністрація закладів залучала соціальних педагогів до виконання завдань, які не пов'язані з їхнім фахом. 41,7 % соціальних педагогів постійно залучалися до виконання доручень адміністрації, 50 % - за потребою, а 8,3 % - ніколи не залучалися до виконання подібних завдань. Зауважимо, посадова інструкція соціального педагога, яка наявна в кожному закладі, не передбачає виконання такого виду роботи.

У своїй професійній діяльності 66,7 % фахівців вважали своїм першорядним завданням визначення зон співробітництва з адміністрацією закладу, психологом, класними керівниками, учителями-предметниками та спеціалістами інших галузей. Водночас, соціальні педагоги найбільш проблемними ділянками організаційної роботи вважали налагодження контактів із сім'ями учнів та забезпечення взаємодії усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Аналіз відповідей учителів засвідчив, що переважна більшість з них були прибічниками консервативних позицій щодо побудови соціально-педагогічної взаємодії. Це пояснюється тим, що нині серед учителів домінують застарілої візії співвідношення місця школи, сім'ї у процесі формування особистості, а також помилкова опінія про роль і місце соціального педагога в даному процесі.

Опитування соціальних педагогів показали, що вони в процесі реалізації функціональних обов'язків по-різному визначають пріоритетні напрями діяльності. Зокрема, 75 % фахівців визначальним вважали профілактичний напрям роботи, 50 % - діагностичний, 58,3 % - консультаційний. Найменше уваги фахівці приділяли соціально-перетворювальному напрямку - 33,3 %. З цього видно, що соціальні педагоги відводили організаційній роботі другорядну роль і зводили свою роботу до конкретних заходів і дій.

Дається взнаки некоректне уявлення соціальних педагогів про зміст організаційної роботи. 91,7% соціальних педагогів під організаційною роботою розуміли оформлення документів для забезпечення безкоштовним харчуванням учнів пільгових категорій, що не передбачено посадовими інструкціями, складання планів роботи на навчальний рік (66,7 %), оформлення соціальних паспортів закладу (50 %), ведення документації (25 %), виявлення учнів соціально незахищених категорій (33,3 %). 33,3 % соціальних педагогів у зміст організаційної діяльності включили налагодження зв'язків з організаціями мікрорайону та іншими суб'єктами, які залучалися до спільної діяльності, а також її планування.

33,3 % соціальних педагогів зазначили, що адміністрація ЗНЗ заходи, заплановані соціальним педагогом, не завжди включала до плану роботи школи, що свідчило про відсутність розуміння важливості роботи соціального педагога.

Перешкодою сприйняття соціальних педагогів колективом, на їхню думку, було нерозуміння змісту соціально-педагогічної діяльності. Найвні проблеми пояснювались недостатньою сформованістю такої специфічної якості, як контактність, що сприяє ефективному професійному спілкуванню. У цілому, соціальні педагоги також незадоволені ставленням колег до своєї роботи. Можна припустити, що соціальні педагоги невміло використовують вимоги, яких слід дотримуватися у тактиці спілкування.

Проведене опитування дозволило виявити причини труднощів, які трапляються в соціальних педагогів у налагодженні співпраці з учасниками навчально-виховного процесу. У співпраці з батьками давались взнаки відсутність розуміння один одного, брак навичок спілкування з батьками та ігнорування батьками зустрічей із фахівцем. У випадку з учителями-предметниками труднощі були пов'язані з відсутністю налагоджених професійних відносин, недостатністю комунікативних навичок, неузгодженістю в змісті роботи. Співпраця соціального педагога з класними керівниками ускладнювалась, передусім, через ігнорування класними керівниками його звернень.

Найпоширенішою причиною труднощів у співпраці соціального педагога з директором, заступником директора з виховної роботи, психологом, класними керівниками, учителями-предметниками, батьками була недостатня сформованість комунікативних навичок. Відтак, проблема набуття комунікаційної компетентності шкільними соціальними педагогами досі залишається актуальною.

Таким чином, проведене дослідження переконує у наявності проблем, які існують у процесі взаємодії соціального педагога з членами педагогічного колективу. Вони проявилися в розбіжностях у поглядах фахівців на їхні професійні позиції: у відсутності адекватних уявлень щодо можливостей соціального педагога, завдань, які він вирішує, що значно ускладнювало роботу фахівця і негативно позначалося на її ефективності, а також створювало труднощі в розв'язанні соціально-педагогічних проблем. Дослідження показало також, що вчителі мали обмежені можливості в роботі з учнями різних категорій, їхніми сім'ями, тому професійна діяльність соціального педагога перетворювалась на роль помічника, організатора, який розподіляв поєднував свої функції з функціями учителя та інших залучених суб'єктів. Для досягнення виховних цілей, а також ефективної реалізації соціально-педагогічної діяльності необхідна злагоджена і системна співпраця соціального педагога з адміністрацією закладу, психологом, учителями, батьками учнів. Для того, щоб співпраця соціального педагога з членами педагогічного колективу була ефективною, йому необхідно не лише вжити заходів, спрямованих на роботу з педагогами, надавати допомогу

вчителю, а й будувати свою роботу на основі взаємодії, яка б сприяла виробленню єдиної мети у вихованні та розвитку учнів, виробленню єдиних вимог, способів і методів виховного і корекційного впливу на учнів, обговоренню результатів спільної діяльності. Отже, вагомим фактором ефективності соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі є наявний рівень знань і розуміння в учасників навчально-виховної діяльності щодо ролі соціального педагога. Як показало дослідження, саме під впливом означеного фактору формується ставлення до соціального педагога, рівень співпраці з педагогічним колективом, коректне розуміння соціально-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Баєва Т.Ф. Соціальна служба в загальноосвітньому навчальному закладі (Проблеми, пошуки, перспективи розвитку) / Т.Ф. Баєва // Соціальна педагогіка : теорія та практика. - 2010. - № 2. - С. 10-17.
2. Безпалько О.В. Напрями та функції професійної діяльності соціального педагога у загальноосвітньому навчальному закладі [Елементарний ресурс] / О.В.Безпалько // Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання соціально-педагогічної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах» : Матеріали конференції. - Режим доступу : [http://Avww.psyll.kiev.uaПагфямиГгаJj\)yI^lmiïrfO\(\)есійної_діяльності_соііальногопедагога_узаімноосвітньому_навчагтньому_закладі](http://Avww.psyll.kiev.uaПагфямиГгаJj)yI^lmiïrfO()есійної_діяльності_соііальногопедагога_узаімноосвітньому_навчагтньому_закладі).
3. Гермогенова М.Д. Теория и методика работы социального педагога / М.Д. Гермогенова, АГ. Корнилова, АВ. Мордовская. - Якутск: Север, 1997. - 308 с.
4. Отрошенко Н.Л. Діяльність соціального педагога з профієнтації учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н.Л. Отрошенко. - Луганськ, 2009. - 20 с.

УДК ;59.9.01

Д.О. Ревенок, аспірант кафедри кафедри соціології і психології соціального та особистішого самовизначення
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК ГРУПОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

У статті подано визначення соціально-псіаологічного клімату волонтерської групи, конкретизовано його функції. Визначені показники ефективної роботи волонтерського об'єднання. Зроблено спробу визначення шляхів формування сприятливого соціально-психологічного для підвищення ефективності міжособистісної взаємодії у волонтерській групі.

Ключові слова: соціально-психологічний клімат, волонтерство, волонтерська група, волонтерське об'єднання, міжособистісні відносини.

В статті дано определение социально-психологического климата волонтерской группы, конкретизированы его функции. Определены показатели эффективности работы волонтерского объединения. Сделана попытка определения путей формирования благоприят-

УДК 340.12

ББК 67.00

П78

Друкується за рішенням вченої ради Чернігівського національного технологічного університету (протокол Х» 3 від 23 березня 2015 р.).

Проблеми громадянського поступу українського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів. 21 січня 2015 р.). - Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. -468 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми громадянського **поступу** українського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти», яка відбулася 21 січня 2015 року в м. Чернігові.

У збірнику висвітлено актуальні питання та нагальні проблеми громадянського поступу, які визначають необхідність упровадження нових підходів до використання ресурсів у такій галузі наук, як філософія та можливостей практичного застосування у юриспруденції, психології, економіці, соціології та педагогії.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться теоретичними та практичними проблемами українського суспільства.

УДК 340.12

ББК 67.00

Голова оргкомітету: Шкарлет С.М., д-р екон. наук, проф.

Заступник голови оргкомітету: Новомлинець О.Г., канд. техн. наук, доц.

Члени оргкомітету:

Остапенко Л.А., канд. юрид. наук, доц.;

Берднік І.М., канд. юрид. наук, доц.;

Ніцимна С.О., д-р юрид. наук, проф.;

Сила Т.І., канд. психол. наук, доц.;

Гэловко М.Б., канд. юрид. наук;

Смець Н.А., канд. філос. наук, доц.;

Кривоконь Н.І., д-р психол. наук, проф.;

Козинець О.Г., канд. іст. наук, доц.;

Коленіченко Т.І., канд. пед. наук, доц.;

Крук О.І., канд. іст. наук, доц.;

Личковах В.А., д-р філос. наук, проф.;

Мазур Т.В., канд. психол. наук, доц.;

Ревко А.М., канд. екон. наук;

Рудик В.А., канд. юрид. наук, доц.;

Тополь О.В., д-р філос. наук, доц.;

Хименко О.А., канд. юрид. наук, доц.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей і повідомлень. Погляди авторів публікацій можуть не збігатися з поглядами редколегії збірника.

© Чернігівський національний
технологічний університет, 2015